

Mirza Ali Ekber Sabir (1862-1911)

Bizim Ahıska

Türk dünyasının en ünlü hiciv şairlerinden biri, Azerbaycan'da modern şiirin de öncülerindedir.

Azerbaycan'ın Şirvan bölgesinde Şamahı şehrinde dünyaya geldi. Çocukluk çağında şiire ilgi duydu. Gençliğinde İran ve Türkistan'ı dolaştı. Bu seyahat, onun Türk-İslâm dünyasının o zamanki durumu üzerinde düşünmesine vesile oldu. O, bu düşüncelerini ve gönül sızılarını ileride sosyal ve siyasî konulu şiirlerinde işleyecekti. Sabir, Şamahıda baba mesleği olan sabunculukla meşgul oldu. Ömrünün son yıllarında öğretmenlik de yaptı.

Sabir'in ilk şiiri, 1903 yılında, Tiflis'te *Şarki Rus* gazetesinde çıktı. Türk-Ermeni çatışmalarını işlediği manzumelerinde her iki tarafı itidalli davranmağa çağırırdı. 1906'da Tiflis'te çıkmaya başlayan *Molla Nasreddin* dergisinde *Hophop* mahlâsıyla neşrettiği manzumeleriyle meşhur oldu. Aydınların takdirini kazanırken, hicvettiği çevrelerin nefretini çekiyordu.

Sabir, uyanık bir Müslüman ve şuurlu bir Türk'tür. O, samimî bir Müslüman olarak ilerleme ve aydınlanmaya yelken açıyor; dinin istismar edilmesine, cahilliğe, bâtil inançlara karşı çıkıyordu. Mezhep sürtüşmelerine şiddetle karşı çıkıyordu. Zira bu sürtüşmelerden Müslüman Türk toplumu zarar görüyor, Ruslar yararlanıyordu. Şairin gayreti boşa gitmemiş, Azerbaycan'da mezhep akımları taraftar bulamamıştır. Sabir, bu tür sosyal konularda yazdığı manzumeleriyle ayrı bir yere sahiptir. Ağlatarak güldürmeyi, güldürerek ağlatma, onun en dikkat çeken tarzıdır:

*Şairem, asrımın aynasıyam,
Bende herkes görür öz kaş gözünü;
Neçe ki, dün 'birisi' baktı bana,
Gördü aynada ancak özünü.*

Sabir, sadece kendi toplumu içindeki problemlere değil, toplumlar arası sürtüşmelere de üzülmüş ve aklıselimle barışın yolunu göstermiştir. 1905 yılında *Hayat* gazetesinde çıkan ve Türk-Ermeni sürtüşmesini konu alan *Müselman ve Ermeni Vatandaşlara* başlıklı manzumesi bugün de önemlidir:

*Asrımız xahiş ederken ittîfak u ittihad,
Cümlemiz emniyet içre almak isterken murad,
Beynimizde yox iken bir gûna esbab-ı tezad
Bu vatan evlâdına ârız olup buğz u inad,
Müselmanla Ermeniler beynine düştü fesad
Yok mu bir sahib-hidayet, yok mu bir ehl-i reşad?*

*Ey sühandanân, bugünler bir hidayet vaktidir!
Ülfet ü ünsiyete dair hitabet vaktidir!
İki yoldaş, iki komşu bir vatanda hem-diyar,
Asırlarca ömr-edip sulh içre bulmuşken karar,
Fitne-yi İblis-i mel'un oldu nâgâh aşikâr...
Gör cehaletten ne şekle düştü vaz'-ı rûzigâr!
Katl ü garet bî-şûmar ü şeh'r ü karye tarümar...
El-aman, bu fitneye çare kıl, ey Perverdigâr!*

Şair, zamanın, insanları birlik ve beraberliğe davet ederken, herkesin güven içinde yaşamak isterken, iki halk arasında düşmanlık için bir sebep yokken, aynı vatanda yaşayan insanların zıtlaşmasına bir anlam verememektedir. İki toplum arasında düşen fesada dikkat çekerek aydınları göreve çağırmaktadır. Cehalet yüzünden çıkan çatışmaların hesapsız katliam ile köy ve şehirlerin harap edilmesine üzülmeğe, adeta feryat etmektedir.

Şairimiz, 1915 yılında olup bitenler üzerinde tepinenlere 1905 yılında seslenmektedir. Bu mısralar, herhalde bugünde ibret olsa gerektir. Ermeni toplumu içinde de Sabir gibi bir aydın çıkmış olsaydı, halka aklın yolunu gösterseydi, belki bu kadar acı yaşanmayacaktı.

Sabir'in **Hophopname** adlı ünlü eseri 1975 yılında Türkiye'de basıldı. Prof. Dr. A. Mecit Doğru'nun hazırladığı bu baskı, çok kusurlu olmasından dolayı Yavuz Akpınar tarafından sert bir üslûpla eleştirildi (Töre dergisi, Mart 1976).

Sabir'in Namık Kemal'e nazire olarak yazdığı şu manzumede Kafkashılar yerine bugün "Türk medyası" desek çok uygun olur herhalde:

*Amâlimiz efkârımız ifna-yı vatandır,
Kin ü garez ü hırs bize ziynet-i tendir,
Ef'al yok, ancak işimiz laf-i dehendir
Dünyada esaretle bütün kâm alırsız biz,
Kafkashılarız, yol keseriz, nâm alırsız biz.*

*Avrupalı öz milletin ihya eder, etsin,
Şan u şeref-i kavmini i'la eder, etsin,
İnsanlık adın dehrde ibka eder, etsin,
Gaflette yatar, ad batırır, nâm alırsız biz,
Başa yumruk zolladınız, kâm alırsız biz.*

